

КАРАР

« 23 » *март* 2020 ел

№ *572*

«2021-2023 елларда Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганына каршы көрәш» муниципаль программасын раслау турында

Россия Федерациясенен «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганының зур күләмдә таралуын булдырмау максатыннан, Арча муниципаль районы Башкарма комитеты КАРАР БИРӘ:

1. «2021-2023 елларда Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганына каршы көрәш» муниципаль программасын расларга (алга таба-Программа).
2. Арча муниципаль районы финанс-бюджет палатасына чираттагы елларга бюджет формалаштырганда Программаны тормышка ашыру өчен акча бүлеп бирүне күздә тотарга.
3. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында бастырып чыгарырга (<http://pravo.tatarstan.ru>) һәм Арча муниципаль районы рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка игълан итәргә (<http://arsk.tatarstan.ru>).
4. Карарның үтәлешен контрольдә тотуны башкарма комитет житәкчесе урынбасары Р.Р. Мөхәрәмовка йөкләргә.

Житәкче

И.Ә.Галимуллин

**«2021-2023 ЕЛЛАРДА ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ АРЧА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ СОСНОВСКИЙ
БАЛТЫРГАНЫНА КАРШЫ КӨРӘШ»
МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ**

**«2021-2023 ЕЛЛАРДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АРЧА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ СОСНОВСКИЙ БАЛТЫРГАНЫНА КАРШЫ
КӨРӘШ» МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫНЫҢ
ПАСПОРТЫ**

Тулы исеме	«2021-2023 елларда Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганына каршы көрәш» муниципаль программасы
Программаны эшләү өчен нигезләр	«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон «Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон Россия Федерациясе Жир кодексы
Муниципаль программаның муниципаль заказчысы	Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Муниципаль программаның төп максатлары	Арча муниципаль районы торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганының таралу урыннарын бетерү, халыкның тормышы һәм сәламәтлеге өчен куркынычсыз мохит булдыру
Муниципаль программаның төп бурычлары	Сосновский балтырганын химик ысуллар (гербицидлар һәм арборицидлар сиптерү) белән юк итү буенча чаралар комплексы үткәрү, механик ысуллар (балтырганны чабу, корыганнарын жыю, кайбер очракларда тамырларын казып алу), агротехник ысуллар белән (туфрак эшкәртү, күпьяллык үлән чәчү һ.б.). Сосновский балтырганын юк итү буенча комплекслы чараларның нәтижәләлеген бәяләү.
Муниципаль программаның төп чараларын башкаручылар	«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары ТР Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгының авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе
Муниципаль программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	Этапларга бүлмичә 2021-2023 еллар

Муниципаль программаның максатларына ирешү индикаторлары	Арча муниципаль районы муниципаль берәмлегенең торак пунктлары чикләрендә 40 га жирне Сосновский балтырганыннан арындыру Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы торак пунктлары территорияләрендә Сосновский балтырганы таралу куркынычын бетерү Халык арасында травма алу очраklarын булдырмау Арча муниципаль районының торак пунктларын төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү.
Муниципаль программаны финанслау күләмнәре һәм чыганаclarы	Жирле бюджеттан Программаны финанслауның планлаштырылган гомуми күләме: 399000,00 сум, шул исәптән: 2021 ел -128000,00 сум. 2019 ел-133000,00 сум. 2020 ел-138000,00 сум. Финанслау чыганаclarы: жирле бюджет, Программаны финанслау күләме, чираттагы финанс елына Арча муниципаль районының тупланма бюджеты турында карар кабул ителгәннән соң, ел саен төзәтелә.

1. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫҢ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ҺӘМ МАКСАТЛАРЫ ТАСВИРЛАМАСЫ

Сосновский балтырганы-күпьяллык үсемлек, ул 12 ел үсәргә мөмкин. Бары тик орлыктан гына үрчи. Бер үсемлек берничә баш ясый һәм 20000 орлык чәчә ала.

1960 еллардан Сосновский балтырганы Россиянең күп кенә төбәкләрендә перспективалы азык культурасы буларак үстерелә. Үсемлеккә исем Кавказ флорасын тикшерүче Сосновский Д.И. хөрмәтенә бирелгән. 1947 елда балтырганны авыл хужалыгы терлекләренең азык базасын яхшырту өчен үстерергә тәкъдим ителә. Һәр районда Сосновский балтырганын үрчетү белән шөгыльләнүче хужалык була.

Балтырганның яфраklары һәм жимешләре фурукумарин матдәләре булган эфир майларына бай. Тирегә эләккәндә, бу матдәләр аның ультрафиолет нурланышына каршы торучанлыгын киметә. Үсемлек тирегә тисә, 1-2 нче дәрәжә пешү булырга мөмкин, бигрәк тә кояшлы көннәрдә. Пешү билгеләре бер-ике көннән соң гына күренә башлый.

Кайбер очраklарда Сосновский балтырганының согы кешедә токсикологик агулану китереп чыгарырга мөмкин, ул нерв системасының һәм йөрәк мускулларының эшчәнлеген боза. **Үсемлек кеше сәламәтлеге өчен житди куркыныч тудыра.**

Сосновский балтырганы күп үскән урыннарда үсемлек катламының өстенлекле төренә әверелә һәм авыл хужалыгы житештерүчәнлегенә һәм табигый ландшафтларның биологик төрлелегенә куркыныч тудыра. Хәзерге вакытта Сосновский балтырганы ташландык жирләрдә, бакчачылык территорияләрендә, сугару каналлары чокырларында, юл кырыйларында үсә, Сосновский балтырганы начар климат шартларына бирешми, шулай ук берничә квадрат метрдан берничә гектарга кадәр төрле тыгызлыкта үсәргә мөмкин.

Сосновский балтырганына каршы көрәш житди проблема булып тора һәм авыл жирлекләре һәм Арча шәһәре территорияләрен төзекләндерү максатыннан, барыннан да элек «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 өлеше, 19 өлешенә 19 пункты нигезендә кеше сәламәтлеген саклауны һәм имгәнүләрне булдырмау тәмин ителергә тиеш. Арча муниципаль районы торак пунктлары территориясендә балтырган үскән урыннар артачак, дип фаразланды. Шуңа күрә хәзерге вакытта әлеге куркыныч үсемлеккә каршы көрәш аеруча актуаль.

Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганы 59 гектардан артык жирдә үсә. Сосновский балтырганы (алга таба-балтырган) жир ресурсларының кыйммәтен киметә һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерә. Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырган таралу фаразы шуны күрсәтә: биш-жиде елдан соң жирләренң 5% ы балтырган белән капланырга мөмкин.

Программаны тормышка ашыру нәтижәсендә Арча муниципаль районының 59 гектар жирен Сосновский балтырганыннан арындыру планлаштырыла.

Программаның төп бурычлары-жир ресурсларын саклау һәм торгызу, антропоген һәм табигый ландшафтлар экосистемасының балансын саклау.

2. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ СРОКЛАРЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ

2021-2023 елларда Программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтижәләре:

1. Арча муниципаль районы торак пунктлары чикләрендә 59 гектар жирне Сосновский балтырганыннан арындыру.
2. Арча муниципаль районының торак пунктлары территорияләрендә Сосновский балтырганы таралуга юл куймау.
3. Халык арасында травма алу очракларын киметү; жирлектәге торак пунктларның төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү.

Ташландык жирләр, юллар, канаулар һ.б. территорияләрендә балтырган таралуга бәйлә икътисади зыянны бәяләү дә кыен. Экологик куркыныч үсемлек ел саен 10-15% яңа мәйдан били, экосистемаларның табигый тигезлеген боза, шул исәптән авыл хужалыгы жирләренң дә.

Сосновский балтырганы таралу темплары саклану (елына 15%) якындагы биш елда балтырган мәйданнарының ике тапкыр артуына, экологик хәлнең

кискенләшүенә һәм балтырган белән көрәшкә чыгымнар ике тапкыр артуга китерәчәк.

Күрсәткечләрне исәпләү якынча башкарылды. Чүп үскән майданнарны тикшерү һәм балтырганга каршы көрәш буенча үткәрелгән чаралар комплексының нәтижелелеген бәяләү барышында күрсәткечләрнең исәпләү төгәлләштереләчәк.

3. ПРОГРАММА ЧАРАЛАРЫНЫҢ ИСЕМЛЕГЕ ҺӘМ ТАСВИРЛАМАСЫ

4.1. Арча муниципаль районы муниципаль берәмлеге торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганы үскән урыннарны тикшерү, әлеге урыннарның карта-схемасын төзү.

Жирлекнең торак пунктлары территориясендә балтырган үскән жирләрне ачыклау һәм аның бер майдан берәмлегендә үсүенә мониторинг үткәрү зарур. Балтырган биләгән майданнарны ачыклау һәм карта-схемасын төзү чаралар үткәрүгә кирәкле ихтыяжны объектив бәяләргә һәм балтырган үсешен туктату чараларына төзәтмәләр кертергә мөмкинлек бирәчәк.

4.2. Балтырганны химик ысуллар белән бетерү буенча эшләр башкару (гербицидлар сиптерү- Россия Федерациясе территориясендә кулланылу рөхсәт ителгән пестицидлар һәм агрохимикатлар белешмәсе нигезендә 2 тапкыр, 1 нче тапкыр-май, июнь, июль, 2 нче тапкыр - август, сентябрь айларында).

4.3. Башкарылган чараларның нәтижелелеген бәяләү.

4.4. Балтырганны юк итү алымнары (химик, механика, агротехник) һәм саклык чаралары турында халык белән аңлату эшләре алып бару.

Программа «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль заказчы һәм Программа чараларын башкаручылар белән төзелгән муниципаль контрактларны (шартнамәләрне) гамәлгә ашыру нигезендә тормышка ашырыла.

4. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММА БЕЛӘН ИДARЭ ИТУ ҺӘМ АНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМЫ

№	Муниципаль программа, ярдәмче программа, программа чаралары исеме	Чараны финанслау вакыты (еллар буенча)	Планлаштырылган финанслау күләме, сум.						Жаваплы башкаручы, ярдәмче башкаручы, катнашучы	Бюджет акчаларын баш бүлгүче
			Барлыгы	Шул исептән			Башка чыганақлар			
				Федераль бюджет	Өлкә бюджеты	Жирле бюджет				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1. «2021-2023 елларда Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганна каршы көрәш» муниципаль программасы										
1.1.	1 төп чара. "Арча муниципаль районы торак пунктлары территорияләрен тикшерү."	2021	10 000,0			10 000,0			Жирле үзидарә органнары, ТР Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгы, "Россельхозцентр" ФДБУ нең ТР буенча Арча бүлгесе	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2022								
		2023								
1.2.	2 төп чара. «Балтырган үскән урыннарны химик ысуллар белән бетерү буенча эшләр башкару»	2021	115 000,0			115 000,0			Жирлекләренң жирле үзидарә органнары, ТР буенча Россельхознадзор идарәсе, "Россельхозцентр" ФДБУ нең ТР буенча филиалы	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2022	130 000,00			130 000,00				
		2023	133 000,00			133 000,00				
1.3.	3 төп чара. "Башкарылган чараларның	2021	3 000,00			3 000,0			Арча муниципаль районы	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, авыл һәм
		2022	3000,00			3000,00				

	нәтижелелген баяләү"	2023	5000,00			5000,00	5000,00	башкарма комитеты, авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары, "Россельхозцентр" ФДБУнен ТР буенча Арча бүлөгә	шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
1.4.	4 төп чара. "Халык белән Сосновский багырғанын юк итү ысуллары турында аңлату эшләре алып бару"	2021	0	0	0	0	0	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары, Россельхознадзорның Татарстан Республикасы буенча идарәсе, «Россельхозцентр» ФДБУнен Татарстан Республикасы буенча идарәсе, массакүләм мәгълүмат чаралары, жирле радио,	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2022	0	0	0	0	0		
		2023	0	0	0	0	0		

5. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ИНДИКАТОРЛАРЫ

Индикатор атамасы	Үлчәү берәмлекләре	Төп ел күрсәткечләре	1 ел	2 ел	3 ел
1	2	3	4	5	6
Арча муниципаль районы торак пунктлары эчендә Сосновский балтырганын юк итү	гектар	59	24	20	15

6. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ РЕСУРСЛАР БЕЛЭН ТЭЭМИН ИТҮ

Программаны тормышка ашыруны кирәкле ресурслар белән тәэмин итү күләме Арча муниципаль районы бюджеты хисабына 399000,00 сум тәшкит итәчәк

	2021	2022	2023	Барлығы
2021– 2023 елларда Арча муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганына каршы көрәш	128 000,00	133 000,00	138 000,00	399 602,00
Арча муниципаль районының торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганы үскән урыннарға тикшерү үткәрү, чүп үскән урыннарның карта-схемасын төзү	10 000,00			10 000,00
Сосновский балтырганын химик һәм механик ысуллар белән бетерү	115 000,00	130 000,00	133 000,00	378 000,00
Башкарылган чараларның нәтижәләгән бәяләүне үткәрү	3000	3 000,00	5 000,00	11000

Муниципаль программаны гамәлгә ашыруны финанс белән тәэмин итүгә бюджет ассигнованиеләре күләме ағымдагы (чираттагы) финанс елына бюджет чыгымнарының максатчан статьясында тиешле программа буенча бюджет турындагы карар белән раслана.